

PIOTR ANTOSZEK*

O NIEKTÓRYCH NASTĘPSTWACH REGULACJI UCHWAŁ W PROJEKCIE KODEKSU CYWILNEGO

I. WPROWADZENIE

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości zakończyła zasadniczo pracę nad projektem księgi pierwszej kodeksu cywilnego, który pochodzi z października 2008 r. (w dalszej części artykułu także jako: „Projekt”)¹.

Wspomniana część Projektu zawiera przepisy części ogólnej prawa cywilnego, regulując w szczególności problematykę podmiotów stosunków cywilnoprawnych, konsumenta, przedsiębiorcy, przedsiębiorstwa i gospodarstwa rolnego, czynności prawnych, przedstawicielstwa, przedawnienia oraz terminów zawitych.

Zgodnie ze stanowiskiem Komisji Kodyfikacyjnej wyrażonym w uzasadnieniu do Projektu², charakter zaproponowanych przepisów ma odwoływać się do tradycji francuskiej, którą przejęli także kodyfikatorzy polscy od czasu odzyskania przez Polskę niepodległości. Oznaczać to ma wystrzeżenie się kazuistyki i tworzenie syntetycznych i krótkich przepisów. Projektowany kodeks cywilny ma być usystematyzowany według modelu pandektowego i być kontynuatorem polskiej doktryny cywilistycznej.

Ma to być podstawowy akt prawny polskiego prawa prywatnego, który zakresem swoim obejmować będzie także stosunki obrotu handlowego.

* Autor jest adiunktem w Katedrze Prawa Cywilnego, Handlowego i Ubezpieczeniowego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, radcą prawnym.

¹ Projekt dostępny jest na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości: <http://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-cywilnego/>.

² Księga pierwsza kodeksu cywilnego. Projekt z uzasadnieniem, s. 6.

Celem projektodawców kodeksu cywilnego było z pewnością również usunięcie licznych wątpliwości wyrażanych zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie, a także pojawiających się na tle stosowania prawa cywilnego. Rozstrzygnięcie spornych kwestii pojawiających się podczas wykładni przepisów prawa prywatnego ma zapobiec dowolności w ich stosowaniu i wzmocnić stabilność obrotu prawnego.

Jest oczywiste, że szereg przepisów kodeksu cywilnego (zarówno obecnego, jak i projektowanego) ma znaczenie dla całego prawa prywatnego, w tym prawa spółek, i wpływa w szczególności na rozumienie i wykładnię przepisów kodeksu spółek handlowych.

Takie oddziaływanie oparte jest na powszechnie w zasadzie aprobowanym założeniu jedności prawa cywilnego, którego wyrazicielem w kodeksie spółek handlowych jest art. 2.

Przepis ten nakazuje w sprawach określonych w art. 1 § 1 k.s.h. nieuregulowanych w ustawie stosować wprost przepisy kodeksu cywilnego. Wyrazem ograniczonej autonomii prawa spółek jest ust. 2 tego przepisu pozwalający na stosowanie przepisów kodeksu cywilnego, odpowiednio jeśli wymaga tego (właściwość) natura stosunku prawnego spółki handlowej³. Przyjęcie ograniczonej autonomii prawa spółek handlowych potwierdza istnienie istotnych różnic między klasycznymi stosunkami obligacyjnymi a bardziej złożonymi stosunkami obligacyjno-organizacyjnymi, jakie powstają w następstwie utworzenia spółek handlowych. Swoistość stosunków prawa spółek polega nie tylko na roli czynnika organizacyjnego, lecz także na innych odrębnościach, które nie pozwalają stosować do nich wielu przepisów kodeksu cywilnego, na przykład większości przepisów kodeksu cywilnego o zobowiązaniach wzajemnych⁴.

Przy wykładni przepisów kodeksu spółek handlowych konieczne jest więc uwzględnianie regulacji kodeksu cywilnego. Szczególnie projektowanie części ogólnej kodeksu cywilnego powinno więc brać pod uwagę ten szeroki zasięg oddziaływania ewentualnej nowej regulacji i poddawać wnikliwej analizie skutki zmian dotychczas utrwalonych instytucji prawa spółek.

Nie inaczej jest z istotną, szczególnie w prawie spółek, instytucją uchwały, podejmowanej między innymi przez współników spółek kapitałowych.

Wymaga więc przemyślenia, jaki wpływ na funkcjonowanie osób prawnych, szczególnie spółek kapitałowych, prawa handlowego, miałyby wejście w życie przepisów art. 81, 82 oraz 83 Projektu.

³ Szerzej na temat ograniczonej autonomii prawa spółek wraz z cytowaną tam literaturą: S. Sołtysiński (w:) *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 1–150 KSH*, t. 1, pod red. S. Sołtysińskiego, A. Szajkowskiego, A. Szumańskiego, J. Szwai, A. Herbata, R. Gawalkiewicz, I.B. Miki, M. Tarskiej, Warszawa 2012, komentarz do art. 2.

⁴ *Ibidem*.

Przepisy te umieszczone zostały w projektowanej księdze I kodeksu cywilnego, w odrębnym tytule IV — „Czynności prawne”, w dziale I — „Przepisy ogólne”.

Jak słusznie stwierdzają autorzy Projektu⁵, przepisy o czynnościach prawnych zasadniczo stanowią kontynuację polskiej tradycji cywilistycznej. Nowością w stosunku do obowiązującego kodeksu cywilnego⁶ jest między innymi właśnie regulacja struktury prawnej uchwały.

Wspomniana regulacja podejmuje próbę sprecyzowania charakteru prawnego uchwały, charakteru prawnego głosów oddanych w procesie jej podejmowania, wskazania podstaw prawnych jej podejmowania, a także określenia przesłanek jej ważności, a w szczególności skutków uchybień przy jej podejmowaniu⁷.

Projektowane przepisy zasługują tym bardziej na uwagę, że niemal wszystkie objęte nimi zagadnienia pozostają w dalszym ciągu sporne w doktrynie i orzecznictwie prawa spółek i dotyczą trudnych do jednoznacznego rozstrzygnięcia problemów prawa cywilnego.

Projekt wychodzi więc zapewne z założenia, że niezbędne jest jednoznaczne opowiedzenie się za jednym z reprezentowanych stanowisk i odrzucenie innych.

II. CHARAKTER PRAWNY UCHWAŁY WSPÓLNIKÓW SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH

1. CZYNNOŚĆ PRAWNA A OŚWIADCZENIE WOLI

Analiza pojęcia uchwały i głosu oddawanego przez współnika wymaga odniesienia się do rudymenarnych pojęć prawa cywilnego, takich jak „czynność prawna” i „oświadczenie woli”. Jest to niezbędne tym bardziej, że w literaturze cywilistycznej zakresy tych pojęć i ich relacja pozostają nadal sporne⁸. Tymczasem najistotniejsze z punktu widzenia analizy regulacji uchwał w Projekcie jest ustalenie w szczególności relacji zakresów pojęć czynności prawnej i oświadczenia woli.

W doktrynie prawa cywilnego podejmuje się próby określenia czynności prawnej zarówno metodą opisową, jak i za pomocą klasycznych definicji. Według stanowiska eksponującego element wolicjonalny czynność prawna rozumiana jest jako

⁵ Księga pierwsza kodeksu cywilnego. Projekt z uzasadnieniem, s. 93.

⁶ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. — Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 121 ze zm.).

⁷ Określenie „proces uchwałodawczy”, którym posługuję się na oznaczenie szeregu czynności faktycznych i prawnych zmierzających do podjęcia uchwały przez współników, nie ma charakteru normatywnego. Poza sporem pozostaje, że przepisy regulujące „proces uchwałodawczy” mają charakter prawnomaterialny. Niemniej głównie ze względu na klarowność wyводу należy w moim przekonaniu uznać zasadność posługiwania się tym pojęciem.

⁸ Zamiast wielu por. wraz z cytowaną tam literaturą: Z. Radwański (w:) *System prawa prywatnego*, t. 2, *Prawo cywilne — część ogólna*, pod red. Z. Radwańskiego, Warszawa 2008, s. 31 i n.

„działanie osoby przedsięwzięte w celu wywołania pewnych skutków prawnych, które bez takiego zamiaru nie mogłyby w ogóle powstać”⁹. Mniejszy nacisk na wolę osoby dokonującej czynności prawnej kładzie Wolter¹⁰, który definiuje czynność prawną jako „stan faktyczny, w którego skład wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli, zmierzające do ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku cywilnoprawnego, z którym to stanem faktycznym ustawa wiąże skutki prawne nie tylko wyrażone w oświadczeniu woli, lecz także oświadczeniem tym nieobjęte, a wynikające z ustawy, zasad współżycia lub ustalonych zwyczajów”. Autor ten ujmował czynność prawną jako „zdarzenie prawne, które polega na świadomym dążeniu człowieka do osiągnięcia określonego skutku prawnego”¹¹.

Trafnie wskazuje Radwański, że wadą powyższych definicji jest uznanie, że przeżycia psychiczne stanowią konstytutywną cechę każdej czynności prawnej¹².

Wyrazem obiektywistycznej koncepcji jest definicja Gwiazdomorskiego, który przyjmuje, że „czynność prawna jest to stan faktyczny, zawierający co najmniej jedno oświadczenie woli, który przez prawo podmiotowe uznawany jest za przyczynę powstania i za środek prowadzący do powstania takich skutków prawnych, jakie przez prawo przedmiotowe uważane są za zamierzone przez osobę podejmującą czynność prawną”¹³.

Przekonującą propozycję ujęcia czynności prawnej proponuje Radwański, stwierdzając, że jest to „regulacja stosunków cywilnoprawnych dokonywana przez podmioty cywilnoprawne w sposób i przy spełnieniu przesłanek prawem przewidzianych”¹⁴.

Definicja ta uwzględnia ewentualne pojawienie się innych obok oświadczenia woli przesłanek dokonania czynności prawnych, a ponadto unika sugerowania, jakoby przeżycia psychologiczne stanowiły konstytutywną cechę każdej czynności prawnej, a zarazem nie poprzestaje tylko na odesłaniu do systemu obowiązującego prawa¹⁵.

Brak także jednomyślności co do kwestii, czy samo oświadczenie woli lub oświadczenia woli są elementem wystarczającym, aby mówić o czynności prawnej, czy też o istocie czynności prawnej stanowią także inne elementy.

⁹ S. Grzybowski (w:) *System prawa cywilnego*, t. 1, *Część ogólna*, pod red. W. Czachórskiego, Wrocław 1985, s. 479.

¹⁰ A. Wolter: *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1986, s. 276.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Za: Z. Radwański (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 33.

¹³ J. Gwiazdomorski: *Próba korektury pojęcia czynności prawnej. Prace z zakresu prawa cywilnego i prawa na dobrach niematerialnych*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 1974, z. 346, s. 66. Podobnie pojęcie czynności prawnej ujmował A. Szpunar: *Uwagi o pojęciu czynności prawnej*, Państwo i Prawo (dalej: PiP) 1974, z. 12, s. 13 i 14.

¹⁴ Z. Radwański (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 33. Podobnie M. Gutowski: *Nieważność czynności prawnej*, Warszawa 2006, s. 19.

¹⁵ Tak: Z. Radwański (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 33.

Zasadnicza kwestia wiąże się z odpowiedzialnością na pytanie, czy oświadczenie woli i czynność prawna stanowią pojęcia identyczne¹⁶, czy też istnieją także inne składniki pojęcia czynności prawnej¹⁷.

Popieram dominujące stanowisko wyrażone w piśmiennictwie, zgodnie z którym pojęcia czynności prawnej nie należy utożsamiać z pojęciem oświadczenia woli. Obok bowiem oświadczenia woli czynność prawna może obejmować także inne elementy, takie jak: wpis do księgi wieczystej przy ustanowieniu hipoteki czy wydanie rzeczy przy umowie zastawu.

Wymienione pojęcia nie mogą być stosowane zamiennie, także z tego powodu, że w skład czynności prawnej może wchodzić więcej niż jedno oświadczenie woli (umowa, uchwała).

2. CHARAKTER PRAWNY UCHWAŁY WSPÓLNIKÓW SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW KODEKSU SPÓŁEK HANDLOWYCH

Przepisy kodeksu spółek handlowych, jak również obowiązującego kodeksu cywilnego nie zawierają definicji uchwały ani nie określają jej charakteru prawnego. Ustawodawca ustala w kodeksie spółek handlowych tylko przesłanki podjęcia uchwały, wskazując w szczególności uprawnionych, określoną większość i quorum właściwe do jej podjęcia. W doktrynie prawa brak jednolitego stanowiska na temat charakteru prawnego uchwały. Pogląd odmawiający wszelkim uchwałom charakteru czynności prawnej jest dość odosobniony. Część autorów reprezentujących takie stanowisko uważa, że oddanie głosu nie jest oświadczeniem woli, a uchwała nie wywołuje skutku prawnego i powinna być uznawana za inne zdarzenie cywilnoprawne¹⁸.

Pogląd odmawiający uchwałom charakteru czynności prawnej uzasadniany jest przez przedstawicieli doktryny prawa specyfiką tych aktów. Zwraca się uwagę, że uchwały podejmowane są często przy braku zgodnych oświadczeń woli osób głosujących oraz że zasadniczo nie wywołują one bezpośrednio skutków cywilnoprawnych.

¹⁶ Por. A. Szpunar: *Uwagi o pojęciu...*, *op. cit.*, s. 12.

¹⁷ Tak: Z. Radwański (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 32 i n.; A. Wolter: *Problematyka ogólna czynności prawnych w Kodeksie cywilnym*, PiP 1964, z. 11, s. 670; S. Grzybowski (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 479; J. Gwiazdomorski: *Próba korektury...*, *op. cit.*, s. 57 i n.

¹⁸ J. Frąckowiak: *Handlowe czynności kreujące*, Przegląd Prawa Handlowego (dalej: PPH) 2008, nr 12, s. 12 (autor ten określa uchwały organów spółki jako odrębną od oświadczenia woli i czynności prawnej kategorię czynności konwencjonalnych); P. Grzesiok: *Pojęcie i charakter prawny uchwały organu spółdzielni*, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 2005, z. 1, s. 165 i n.; A.W. Wiśniewski: *Prawo o spółkach. Podręcznik praktyczny. Spółka akcyjna*, t. 3, Warszawa 1993, s. 216; S. Wróblewski: *Ustawa o spółdzielniach*, Kraków 1921, s. 79.

Wskazuje się ponadto, że uchwała nie jest czynnością prawną, skoro treść niektórych uchwał utajnia się i nie można udowodnić złożenia oświadczenia woli, a zatem uchylić się od jego skutków¹⁹. Ponadto, uznaniu uchwały za czynność prawną sprzeciwiać ma się fakt podejmowania jej przez zgromadzenie, które nie reprezentuje spółki ani samo nie jest podmiotem prawa. Zgodnie z opinią autorów odmawiających uchwałom charakteru czynności prawnej, oświadczenie woli musi być złożone w imieniu podmiotu prawa i wywołać dla niego skutki prawne²⁰. Niektórzy autorzy odmawiający uchwałom charakteru czynności prawnej określają ten akt jako czynność wewnątrzorganizacyjną (niewywołującą skutków prawnych)²¹. Stanowisko określające uchwałę zgromadzenia wspólników jako akt wewnątrzorganizacyjny niewywołujący skutków prawnych, za pomocą którego „wspólnicy mogą realizować swoją władzę”²², opiera się przede wszystkim na argumente, że oświadczenie woli musi być złożone w imieniu podmiotu prawa i wywołać skutki prawne dla niego, a zgromadzenie nie reprezentuje spółki ani nie jest podmiotem. Zgodnie z takim poglądem uchwała może wywołać skutek zewnętrzny dopiero po podjęciu dodatkowych działań, w szczególności przez zarząd. Pogląd, że uchwał organów osób prawnych nie można uznać za czynności prawne, bez względu na to, czy są skierowane na zewnątrz, czy pozostają wewnętrzną sprawą danego podmiotu, jest reprezentowany także w orzecznictwie²³. Zgodnie z tym stanowiskiem uchwały nie są podejmowane przez podmiot prawa, tylko stanowią wyraz woli organu takiej osoby, nie wywołują samodzielnie skutków prawnych na zewnątrz spółki (jak to ma miejsce w przypadku czynności prawnej), ale stanowią jedynie element bardziej złożonego stanu faktycznego, który dopiero może być uznany za czynność prawną dokonywaną przez spółkę.

We współczesnej doktrynie prawa cywilnego przeważa pogląd, że przynajmniej niektóre uchwały wspólników spółki kapitałowej stanowią czynności prawne²⁴.

¹⁹ A.W. Wiśniewski: *Prawo o spółkach...*, *op. cit.*, t. 3, s. 216.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Por. S. Wróblewski: *Ustawa...*, *op. cit.*, s. 79; W. Wiśniewski: *Prawo o spółkach...*, *op. cit.*, s. 216; M. Gersdorf: *Droga sądowa w sprawach ze spółdzielczego stosunku członkostwa*, Nowe Prawo 1962, nr 2, s. 209 (w późniejszych pracach autor zmodyfikował ten pogląd); P. Grzesiok: *Zaskarżanie uchwał w kodeksie spółek na tle rozwiązań kodeksu handlowego* (cz. I), Prawo Spółek 2002, nr 5, s. 13; wyrok SA w Katowicach z dnia 5 listopada 2009 r., V ACa 352/09, LEX nr 59972.

²² A.W. Wiśniewski: *Prawo o spółkach...*, *op. cit.*, s. 216.

²³ Por. wyrok SA w Katowicach z dnia 5 listopada 2009 r., V ACa 352/09.

²⁴ Por. Z. Radwański (w:) *System...*, t. 2, s. 183 i n.; S. Soltysiński (w:) *System prawa prywatnego*, t. 17B, *Prawo spółek kapitałowych*, pod red. S. Soltysińskiego, Warszawa 2010, s. 585; E. Marszałkowska-Krześ: *Charakter prawny uchwały*, PPH 1998, nr 6, s. 23 i n.; E. Marszałkowska-Krześ: *Uchwały zgromadzeń w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2000, s. 13 i n.; P. Antoszek: *Cywilnoprawny charakter uchwał zgromadzeń wspólników spółek kapitałowych*, Warszawa 2009, s. 169 i n.; J. Szwaja (w:) *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 3, pod red. S. Soltysińskiego, A. Szumańskiego, A. Szajkowskiego, Warszawa 2003, s. 698; E. Płonka: *Uczestnictwo osób prawnych w walnym zgromadzeniu spółki kapitałowej*, PiP 1990, z. 1, s. 91; K. Kruczałak: *Prawo handlowe. Zarys wykładu*, Warszawa 1996, s. 165; W. Popiołek: *Prawo właściwe dla wykonywania prawa głosu przez współnika spółki kapitałowej* (w:) *Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, pod red. L. Ogiegly, W. Popiołka, M. Szpunara, Kraków 2005, s. 284. Por. także wyrok SN z dnia 13 lutego 2004 r., II CK 438/02.

Za podstawowe kryterium zaliczania uchwał do czynności prawnych uznaje się przy tym to, czy zmierzają one do wywołania skutków cywilnoprawnych²⁵.

Większość autorów uznaje także, że do czynności prawnych zaliczyć można tylko te uchwały, które wywołują skutki prawne w sferze zewnętrznej, a więc wobec podmiotów innych niż podmiot, którego organ podjął uchwałę²⁶.

Niektórzy przedstawiciele nauki zdają się określać uchwałę jako czynność wielostronną będącą postacią umowy²⁷. Piekarski uznaje, że stronami uchwały jako swoistej umowy są wszyscy głosujący — albo — w zależności od pojmowania istoty tej czynności prawnej — ci, którzy głosowali „za” uchwałą²⁸. Takie stanowisko oparte jest na wspólnym dla umów i uchwał fakcie dochodzenia ich do skutku poprzez złożenie oświadczeń woli przez dwie lub więcej osób.

Część autorów dokonuje systematyki uchwał na różne kategorie, niektórym tylko z nich przyznając status czynności prawnej²⁹. Wyróżnia się w szczególności uchwały wywołujące skutki zewnętrzne i wewnętrzne, ale także między innymi uchwały stanowiące przesłankę dokonania czynności prawnych przez spółkę³⁰. Autorzy, którzy przyznają (choćby niektórym) uchwałom status czynności prawnej, zwracają uwagę na ich swoiste cechy³¹.

W moim przekonaniu, oceniając charakter prawny uchwał, należy dokonać ich systematyki na cztery odrębne grupy³²:

²⁵ J. Szwaia (w:) *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 301–458*, t. 3, *op. cit.*, 2008, s. 987; E. Marszałkowska-Krześ: *Charakter...*, *op. cit.*, s. 26; E. Płonka: *Uczestnictwo...*, *op. cit.*, s. 91; K. Pietrzykowski (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2003, s. 160–161; Z. Radwański (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 180–181 oraz powołana tam literatura.

²⁶ Tak również judykatura. Por. wyrok SN z dnia 13 lutego 2004 r., II CK 438/02, OSG 2005, nr 6, poz. 76.

²⁷ S. Grzybowski (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 487; na gruncie uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni, jak się wydaje, także M. Piekarski: *Wpływ wad głosowania na ważność uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni*, *Nowe Prawo* 1960, nr 12, s. 1608.

²⁸ M. Piekarski: *Wpływ wad...*, *op. cit.*, s. 1608.

²⁹ M. Gersdorf: *Kilka uwag w sprawie uchylenia uchwał walnych zgromadzeń spółdzielni*, *Nowe Prawo* 1963, nr 12, s. 1397; R. Bierzanek: *Prawo spółdzielcze w zarysie*, wyd. 4 poprawione i uzupełnione, Warszawa 1989, s. 177; A. Stefaniak: *Prawo spółdzielcze. Komentarz, orzecznictwo, skorowidz*, Warszawa 1999, s. 72; A. Mącznyński: *Prawo spółdzielcze I. Zarys wykładu części ogólnej*, Kraków 1981, s. 109 i n (na gruncie uchwał organów spółdzielni); A. Przewrocki: *Łączenie spółek kapitalowych*, Kraków 1996, s. 111; A. Wolter (w:) *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, pod red. A. Woltera, J. Ignatowicza, K. Stefaniuka, Warszawa 2001, s. 263–264; M. Saffjan (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Pietrzykowskiego, t. 1, Warszawa 1997, s. 139 i n.; Z. Radwański (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 178; A. Kidyba: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, Kraków 2002, s. 987; A. Klein: *Charakter prawny organów osoby prawnej* (w:) *Rozprawy z prawa cywilnego. Księga ku czci Witolda Czachórskiego*, pod red. J. Błęszyńskiego i J. Rajskiego, Warszawa 1985, s. 130; E. Marszałkowska-Krześ: *Uchwały zgromadzeń...*, *op. cit.*, s. 19 i n.; *eadem*: *Charakter prawny...*, *op. cit.*, s. 23 i n.

³⁰ Por. literaturę cytowaną w przyp. 29.

³¹ Por. Z. Radwański (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 181; P. Antoszek: *Cywilnoprawny charakter...*, *op. cit.*, s. 279 i n.

³² Szerzej P. Antoszek: *Cywilnoprawny charakter...*, *op. cit.*, s. 279 i n.; por. też Z. Radwański (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 180–181, który wyróżnia uchwały niewyrażające woli dokonania określonych skutków prawnych, uchwały bezpośrednio wywołujące skutek prawny w sferze zewnętrznej (np. o połączeniu osób prawnych), uchwały organów wieloosobowych, które są wymagane do dokonania czynności prawnej przez inny organ osoby prawnej, oraz uchwały wywołujące skutki wyłącznie wewnętrzne. Nieco zbliżonej klasyfikacji (przyjmując odmiennie wnioski) dokonuje Gersdorf, wyróżniając uchwały „zawierające zalecenia o charakterze ogólnym”, uchwały za-

- a) uchwały niezmiernie do kształtowania stosunków prawnych, o charakterze organizacyjnym (apele, zalecenia itp.);
- b) uchwały dotyczące głównie sfery wewnętrznej spółki, wywołujące skutki cywilnoprawne;
- c) uchwały dotyczące sfery zewnętrznej spółki, stanowiące przesłankę ważności czynności prawnych dokonywanych przez zarząd;
- d) uchwały bezpośrednio zmierzające do wywołania skutków prawnych w sferze zewnętrznej (np. uchwały o połączeniu osób prawnych).

Głównym kryterium przyjętej systematyki jest wywoływanie przez uchwałę skutków cywilnoprawnych. Samodzielne wywołanie skutku prawnego przez uchwałę pozwala mi moim zdaniem uznać ją za czynność prawną w rozumieniu prawa cywilnego³³. Zaproponowana typologia zbieżna jest w dużej mierze z wyodrębnieniem rodzajów uchwał przez Radwańskiego³⁴. W odróżnieniu od tego autora nie podzielam jednak zastrzeżeń co do kwalifikowania uchwał odnoszących się do stosunków wewnętrznych jako czynności prawnych. W istocie bowiem nie chodzi tutaj na przykład o relacje między organami, lecz między organem spółki podejmującym uchwałę a członkami innego organu.

Uchwały mają zatem w moim przekonaniu zróżnicowany charakter prawny. Wiele uchwał zmierza do wywołania skutków prawnych i stanowi czynność prawną. Należą do nich zarówno uchwały dotyczące sfery zewnętrznej, jak i wewnętrznej spółki.

Wśród tych pierwszych wyróżnić można uchwały bezpośrednio zmierzające do zmiany stosunków prawnych, takie jak uchwały o połączeniu spółek.

Uchwały dotyczące sfery wewnętrznej spółki, czyli stosunków między spółką a współnikami oraz relacji spółki z członkami jej organów w większości stanowią swoiste czynności prawne. Do tej grupy należy uchwała w sprawie oznaczenia wysokości i terminu dopłat (art. 178 k.s.h.), której celem jest regulacja dwustronnych stosunków prawnych łączących spółkę ze współnikami. Podjęcie uchwały tworzy bowiem po stronie współników obowiązek wniesienia w terminie dopłat do spółki, a po stronie spółki uprawnienie żądania ich wniesienia.

Również uchwała zgromadzenia współników o powołaniu pełnomocnika (art. 210 § 1 oraz art. 379 § 1 k.s.h.) do zawierania umów z członkami zarządu oraz

wierające zalecenia dla organów spółdzielni w określonych sprawach, „uchwały, których podjęcie jest konieczne dla dokonania przez zarząd określonej czynności prawnej”, „uchwały rozwijające i bliżej regulujące przewidziane w statucie prawa i obowiązki wynikające ze stosunku członkostwa” (M. Gersdorf (w:) *Prawo spółdzielcze — komentarz*, pod red. M. Gersdorfa, J. Ignatowicza, Warszawa 1985, s. 99); por. także klasyfikację tegoż: *Z problematyki prawnej walnych zgromadzeń spółdzielni*, *Paestra* 1963, z. 7–8, s. 28–29. Na odmiennosc charakteru prawnego uchwał w stosunkach wewnętrznych i zewnętrznych spółki zwraca uwagę także A. Klein: *Charakter prawny...*, *op. cit.*, s. 30.

³³ Należy podkreślić, że zaproponowana typologia nie prowadzi do zupełnego i rozłącznego podziału wszystkich uchwał, lecz ułatwia omówienie różnorodnego charakteru uchwał z punktu widzenia ich skutków cywilnoprawnych.

³⁴ Z. Radwański (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 180–181.

reprezentowania spółki w sporach z nimi samodzielnie kreuje stosunek prawny i stanowi jednostronną czynność prawną. Innym przykładem uchwał zmierzających do wywołania skutków cywilnoprawnych są uchwały o powołaniu/odwołaniu członków organów spółki oraz uchwała o udzieleniu absolutorium³⁵.

Zgromadzenie wspólników może zasadniczo podjąć uchwałę w każdej sprawie. Jej treść stanowić mogą zatem także dezyderaty, apele lub zalecenia. W takich przypadkach uchwała nie wyraża woli wywołania skutków prawnych i stanowi akt spółki niebędący czynnością prawną. Podobnie powinien być oceniany charakter prawny uchwały o zatwierdzeniu sprawozdania zarządu z działalności spółki.

3. CHARAKTER PRAWNY UCHWAŁ NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PROJEKTU

Przepisy Projektu stanowią między innymi wyraz zamiaru określenia struktury prawnej uchwały i sprecyzowania jej charakteru prawnego. Dobrze się stało, że podjęto w Projekcie próbę uregulowania tak ważnej dla funkcjonowania osób prawnych instytucji, jaką jest uchwała.

Należy zauważyć, że w Projekcie przyjęto nieco odmienny sposób definiowania uchwały niż zastosowany przy definiowaniu umowy czy jednostronnej czynności prawnej. W szczególności brak w art. 81 Projektu odwołania wprost do pojęcia czynności prawnej i analogicznego jak w przypadku umowy przesądzającego postanowienia, że uchwała jest czynnością prawną³⁶.

Artykuł 81 Projektu stanowi, że „uchwała wywołuje skutki prawne, jeżeli do jej podjęcia upoważnia ustawa, umowa lub statut”.

Z usytuowania przepisu art. 81 Projektu w tytule IV „Czynności prawne” wnosić można, że uchwały (podobnie jak umowy i jednostronne czynności prawne) stanowią postaci czynności prawnych. Lektura samego przepisu wskazuje jednak, że nie każda uchwała stanowi czynność prawną, lecz tylko taka, do której „podjęcia upoważnia ustawa, umowa lub statut”.

Drugim kryterium zaliczenia uchwały do kategorii czynności prawnych jest stwierdzenie, że obejmuje ona oświadczenia woli („do podjęcia uchwały dochodzi przez głosowanie”, a „głosowanie polega na składaniu oświadczeń woli” — art. 81 Projektu).

³⁵ Niektórzy przedstawiciele doktryny uważają jednak, że absolutorium stanowi tylko akt wewnętrzny spółki niewpływający na roszczenia odszkodowawcze spółki wobec piastuna organu, któremu skwitowania udzielono (K. Kruczałak (w:) *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, pod red. K. Kruczałaka, Warszawa 2001, s. 447–448). W piśmiennictwie przeważa jednak pogląd, że absolutorium zwalnia członka organu z odpowiedzialności odszkodowawczej (przynajmniej w określonych granicach) wobec spółki. Zamiast wielu por. M. Romanowski: *Absolutorium w spółce kapitałowej*, PPH 2002, nr 1, s. 21 i n.

³⁶ Analogicznie do postanowienia, że „umowa jest czynnością prawną”.

Należy więc sądzić, że w Projekcie przyjęto założenie, iż poza uchwałami stanowiącymi czynności prawne istnieją także uchwały, które nie wywołują skutków prawnych (uchwały w sensie formalnym). Znajduje to potwierdzenie także w uzasadnieniu do Projektu³⁷.

Stanowisko w nim wyrażone zasługuje na aprobatę. Przykłady uchwał niestanowiących czynności prawnych powołane w uzasadnieniu do Projektu (uchwała wyrażająca życzenia szczęścia i pomyślności prezesowi) nie budzą wątpliwości. Istnieją jednakże uchwały, co do których określenie charakteru prawnego jest bardziej skomplikowane. Tytułem przykładu można podać uchwałę wspólników spółki kapitałowej o zatwierdzeniu sprawozdania zarządu z działalności spółki, do podjęcia której upoważnia art. 228 pkt 1 k.s.h. w odniesieniu do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (oraz art. 393 pkt 1 w odniesieniu do spółki akcyjnej), a która w moim przekonaniu nie stanowi czynności prawnej. Także umowa spółki (statut w spółce akcyjnej) może zasadniczo upoważniać wspólników do podejmowania różnorodnych uchwał, których katalog trudno byłoby stworzyć, i z których nie każda będzie wywoływała skutki prawne. Wydaje się, że nie wszystkie uchwały, do których podjęcia upoważnia umowa spółki (statut spółki akcyjnej), a nawet ustawa, wywołują skutki prawne.

To, czy uchwała stanowi czynność prawną, zależy jeszcze od wywoływania przez nią skutków prawnych, a ich wystąpienie należy określać *in casu*, badając konkretną uchwałę.

Niedostateczne byłoby więc przyjęcie, że wystarczające jest umocowanie, na przykład statutowe, aby uznać uchwałę za czynność prawną. Można sobie bowiem wyobrazić statut upoważniający zgromadzenie wspólników do podejmowania uchwał zawierających podziękowania dla członków zarządu lub życzenia świąteczne dla pracowników spółki. Nie budzi wątpliwości, że uchwały te nie wywoływałyby skutków prawnych (mimo umocowania w statucie), a zatem nie stanowiłyby czynności prawnych. Intencja identyfikowania uchwały jako czynności prawnej w przypadku wywoływania skutków prawnych oraz w przypadku odpowiedniego upoważnienia do jej podejmowania wprost sformułowana została w uzasadnieniu do Projektu, w którym stwierdza się, że uchwała ma charakter czynności prawnej, „jeżeli określa skutki prawne”. Oznacza to, że „Uchwała wyrażająca [...] życzenia szczęścia i pomyślności prezesowi nie będzie traktowana jako czynność prawna”³⁸.

Wykładnię taką wspiera przepis art. 78 § 1 określający czynność prawną. Nawiązuje on do treści obowiązującego art. 56 k.c., choć nie zawiera odwołania do „zasad współżycia społecznego”, lecz posługuje się nową klauzulą generalną, a mianowicie „względami rozsądku i słuszności”. Wskazany przepis Projektu wyraźnie określa, że elementem koniecznym każdej czynności prawnej jest oświad-

³⁷ Por. Księga pierwsza kodeksu cywilnego. Projekt z uzasadnieniem, s. 94.

³⁸ *Ibidem*.

czenie woli, które przede wszystkim wskazuje na treść czynności prawnej i w konsekwencji na jej skutki prawne.

Wobec powyższego podzielić należy pogląd wyrażony w przepisach Projektu, że czynności prawne stanowią te uchwały, które wywołują skutki prawne oraz jednocześnie do podjęcia których upoważnia ustawa, umowa bądź statut. Taka regulacja nie rozstrzyga wprawdzie w sposób generalny o charakterze prawnym uchwał, lecz także nie grozi błędnym i upraszczającym rozstrzygnięciem ustawowym.

III. CHARAKTER PRAWNY GŁOSU ODDAWANEGO PRZY PODEJMOWANIU UCHWAŁY

Do podjęcia uchwały dochodzi przez głosowanie. Zdanie drugie art. 81 Projektu stanowi, że „głosowanie polega na składaniu oświadczeń woli odnoszących się do podjęcia uchwały o określonej treści poprzez oddanie głosu za podjęciem uchwały, przeciw jej podjęciu lub wstrzymującego się, w sposób zgodny z ustawą, umową bądź statutem”.

Ujęciu w Projekcie natury prawnej uchwał odpowiada określenie głosów oddanych przy podejmowaniu uchwały.

Prima facie mogłoby się wydawać, że w Projekcie wszystkie głosy oddane przy podejmowaniu jakichkolwiek uchwał zakwalifikowane zostały jako oświadczenia woli. Wydaje się jednak, że definiując charakter prawny głosów, Projektodawca odnosi się wyłącznie do głosów oddawanych przy podejmowaniu uchwał stanowiących czynności prawne. Takie określenie natury prawnej głosów zasługuje na aprobatę.

Sam Projekt najwyraźniej uznaje przecież, że skutki prawne wywołują tylko uchwały, do podejmowania których upoważniła ustawa, umowa lub statut. Projektodawcy zakładają więc *a contrario* występowanie także aktów mających status uchwał (przynajmniej w sensie formalnym), lecz niewywołujących skutków prawnych. Głosy oddane przy podejmowaniu takich uchwał nie mają charakteru oświadczeń woli.

Charakter prawny głosu stanowiącego podstawę podjęcia uchwały nie jest w piśmiennictwie *de lege lata* określanej jednolicie³⁹.

Dwa poglądy na temat charakteru prawnego głosu mają, jak się zdaje, znaczenie zasadnicze. Stanowisko, zgodnie z którym „oddanie głosu stanowi zawsze jednostronną czynność prawną głosującego”, reprezentuje najdobitniej Grzybowski⁴⁰. Autor ten nie uzasadnia bliżej swego poglądu, nie precyzując w szczególności, jakie

³⁹ Por. literaturę cytowaną w: P. Antoszek: *Cywilnoprawny charakter...*, *op. cit.*, s. 110 i n.

⁴⁰ S. Grzybowski (w:) *System...*, *op. cit.*, s. 487. Autor ten samą uchwałę ocenia jako wielostronną czynność prawną — umowę o szczególnej treści.

skutki prawne miałyby taka czynność prawna wywoływać. Można domniemywać⁴¹, że stanowisko takie znajduje uzasadnienie w rozumieniu prawa udziałowego, a co za tym idzie — prawa głosu jako prawa o charakterze kształtującym⁴².

W moim przekonaniu trafnie jednak powyższa koncepcja została odrzucona przez projektodawcę. Istnieją bowiem ważne przesłanki przemawiające przeciwko tezie uznającej głos za jednostronną czynność prawną.

Podstawowy argument wynika z samej definicji czynności prawnej jako stanu faktycznego, którego konstytutywnym elementem jest co najmniej jedno oświadczenie woli, wywołujące skutki prawne, zamierzone i wyrażone w tym oświadczeniu woli⁴³.

Głos wspólnika jako element składowy uchwały sam nie może wywoływać skutków prawnych polegających na zmianie stosunku prawnego istniejącego między nim a spółką. Skutek prawny, o którym mowa, może być dopiero rezultatem podjęcia samej uchwały. Wykonanie prawa głosu nie prowadzi bezpośrednio do powstania lub zmiany jakiegoś stosunku prawnego, ale stanowi element czynności prawnej (uchwały) zmierzającej do wywołania takiego skutku⁴⁴.

Podjęcie uchwały o określonej treści stanowi skutek prawny, do którego osiągnięcia zmierza każdy oddany podczas procesu podejmowania uchwały głos.

Jak się zdaje, taką koncepcję przyjęto także w Projekcie. Świadczy o tym określenie zawarte w przepisie art. 81 Projektu, stanowiące, że: „Głosowanie polega na składaniu oświadczeń woli odnoszących się do podjęcia uchwały o określonej treści poprzez oddanie głosu za podjęciem uchwały, przeciw jej podjęciu lub wstrzymującego się”.

Dla uznania głosu za oświadczenie woli podstawową przeszkodą zdaje się wskazanie, jakiego rodzaju skutki prawne zamierza wywołać głosujący. W szczególności wątpliwości wywołuje ocena charakteru prawnego głosów oddanych przeciw podjęciu uchwały oraz głosów wstrzymujących się, a także określenie skutków prawnych objętych oddanymi głosami w przypadku nieuzyskania określonej większości i niepodjęcia uchwały.

W moim przekonaniu mimo braku uchwały oddany podczas jej podejmowania głos nie traci charakteru oświadczenia woli. Bez względu na efekt głosowania (przyjęcia bądź odrzucenia wniosku o podjęcie uchwały o określonej treści) głosujący wyrażają wolę wywołania określonych skutków prawnych. Oświadczenie nie

⁴¹ Tak M. Gocłowski: *Charakter prawny aktu głosowania a dopuszczalność oddania głosu przez pełnomocnika*, PPH 2002, nr 7, s. 8.

⁴² A. Wolter (w.): *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, pod red. A. Woltera, J. Ignatowicza, K. Stefaniuka, Warszawa 2000, s. 253; J. Gwiazdomorski: *Próba korektury...*, *op. cit.*, s. 65.

⁴³ Tak S. Grzybowski (w.): *System...*, *op. cit.*, s. 479; a także A. Wolter, *Prawo cywilne...*, *op. cit.*, s. 253.

⁴⁴ Por. A. Herbet (w.): *System prawa prywatnego*, t. 17A, pod red. S. Sołtyśńskiego, *op. cit.*, 2010, s. 397, który stwierdza, że głos wspólnika stanowi element złożonej czynności konwencjonalnej, jaką jest uchwała. Por. także: A. Wolter (w.): *Prawo cywilne...*, *op. cit.*, 2001, s. 253; J. Gwiazdomorski: *Próba korektury...*, *op. cit.*, s. 65 oraz A. Herbet (w.): *System...*, s. 397, którzy uznają prawo głosu za przykład kompetencji o charakterze zbliżonym do uprawnienia kształtującego.

musi bowiem samodzielnie wywoływać skutków prawnych, lecz tylko zmierzać do ich wywołania. Odmienne zapatrywanie oznaczałoby różne określenie charakteru prawnego samego głosu w zależności od tego, czy uchwała zostaje, czy nie zostaje podjęta. Taki pogląd uniemożliwiłaby także lub znacząco utrudniał powoływanie się na wady oświadczeń woli w przypadku niepodjęcia uchwały.

Wskazane wyżej wątpliwości związane z określeniem skutków prawnych głosów wstrzymujących się i oddanych przeciw podjęciu uchwały należy wyjaśniać poprzez odwołanie do zasady majoryzacji⁴⁵.

Wprawdzie w Projekcie nie odwołano się do niej wprost, ale sformułowanie, że głosowanie polega na składaniu oświadczeń woli „w sposób zgodny z ustawą, umową bądź statutem”, daje takiemu pogładowi oparcie.

Zasada większości wynika (w przypadku spółek kapitałowych) z przepisów kodeksu spółek handlowych. Wspólnicy, zawiązując spółkę i podpisując umowę spółki, akceptują podporządkowanie się *ex ante* zasadzie większości. Zasada majoryzacji rozstrzyga o dopuszczalności przypisania skutków prawnych głosom innym niż głosy „za” podjęciem uchwały.

Osoby uczestniczące w podejmowaniu uchwały godzą się bowiem na związanie ich (wszystkich) wynikiem głosowania niezależnie od tego, jaki on definitywnie będzie.

Oddający głos wyraża wolę podjęcia wiążącej dla organu kolegiального (w przypadku spółek kapitałowych — walnego zgromadzenia akcjonariuszy lub zgromadzenia wspólników) decyzji, bez względu na to, jaką ona będzie miała ostatecznie treść.

Podjęcie uchwały jest wyrazem współdziałania wieloosobowego ciała w celu ukształtowania jednolitej decyzji w oparciu o wcześniej przyjęte reguły (w szczególności regułę większości).

Szczególnie widoczne staje się to w przypadku głosów wstrzymujących się, które niejako nie wyrażają ani akceptacji wniosku poddanego pod głosowanie, ani dezaprobaty wobec niego, lecz decyją „zdania” się na wolę większości.

Dotyczy to także głosów oddanych przeciw podjęciu uchwały. Specyfika uchwały jako czynności prawnej polega na tym, że dla ukształtowania się wiążącej decyzji nie jest wymagana jednomyślność, lecz tylko osiągnięcie określonej większości. Każdy głos liczy się w procesie „ucierania się” tej ostatecznej decyzji właśnie w oparciu o zasadę majoryzacji. Każde oświadczenie w powyżej określonym sensie wpływa na treść uchwały. Głosujący składają oświadczenie, godząc się uprzednio na związanie efektem głosowania niezależnie od tego, jaki on będzie i czy wola większości będzie zgodna z jego wolą⁴⁶.

⁴⁵ Szerzej por. P. Antoszek: *Cywilnoprawny charakter...*, *op. cit.*, s. 110 i n.

⁴⁶ *Ibidem*.

Wobec powyższego należy poprzeć regulację Projektu, która nie różnicuje charakteru oddanych głosów ze względu na ich treść. Postanowienia Projektu wskazują, że uchwałę należy rozumieć jako czynność prawną, gdy wywołuje skutki prawne oraz gdy do jej podjęcia upoważnia ustawa, umowa bądź statut. W takiej sytuacji głos wspólnika oddany przy podejmowaniu uchwały stanowi oświadczenie woli stanowiące element czynności prawnej.

IV. WYMAGANIE WIĘKSZOŚCI GŁOSÓW DO PODJĘCIA UCHWAŁY

Nie budzi zastrzeżeń także regulacja art. 82 Projektu, ustanawiająca bezwzględną większość głosów jako regułę do podjęcia uchwały. Taką większość przyjmuje także kodeks spółek handlowych, w szczególności w stosunku do głosowania wspólników w spółkach kapitałowych (art. 245 k.s.h. dla spółki z o.o. oraz art. 414 k.s.h. dla spółki akcyjnej).

Do bezwzględnej większości głosów odnoszą się ponadto art. 208 § 5 zd. 2, art. 246 § 2, art. 371 § 2 zd. 1, art. 391 § 1, art. 415 § 2 k.s.h. Dotyczą one głosowań w organach spółek kapitałowych, tj. zarządzie, zgromadzeniu wspólników spółki z o.o. oraz zarządzie, radzie nadzorczej i walnym zgromadzeniu spółki akcyjnej.

Artykuł 81 zd. 2 w zw. z art. 82 Projektu wskazują na analogiczne do postanowień kodeksu spółek handlowych przyjęcie, że głosy oddane to także głosy „wstrzymujące się” i liczy się je tak jak głosy „przeciw” (art. 4 § 1 pkt 9 k.s.h.). Takie ujęcie zasługuje na aprobatę, ponieważ pozwala na odróżnienie pojęcia „bezwzględnej większości głosów” od „zwykłej (względnej) większości głosów”. Skoro, jak wyżej wspomniano, w przypadku bezwzględnej większości głosów (co jest regułą) uchwała jest podjęta wtedy, gdy głosy „za” stanowią więcej niż połowę głosów oddanych, to przy względnej większości głosów (przewidywanej przez ustawę, umowę bądź statut) skuteczne podjęcie uchwały ma miejsce, gdy głosów „za” jest więcej niż głosów „przeciw”, mimo że za uchwałą głosowała „pozytywnie” mniej niż połowa głosujących. Oznacza to, że w drugim przypadku nie uwzględnia się głosów „wstrzymujących się”.

Słusznie przyjęto, że większość bezwzględna to więcej niż połowa głosów oddanych, odrzucając tym samym (podobnie jak w kodeksie spółek handlowych) błędne rozumienie w przeszłości bezwzględnej większości głosów jako większości pięćdziesięcioprocentowej plus jeden głos.

Definicja bezwzględnej większości głosów jako więcej niż połowa głosów oddanych jest zatem spójna z rozwiązaniem zastosowanym w prawie spółek (art. 4 pkt 10 k.s.h.).

Podobnie jak określono to w kodeksie spółek handlowych, pojęcie „głosu oddanego” należy odnosić do głosu ważnie oddanego.

Przyjęta regulacja oznacza, że bezwzględna większość głosów określana jest w relacji do liczby głosujących, a nie do liczby uprawnionych do głosowania oraz że Projekt (podobnie jak kodeks spółek handlowych) uznaje przy określaniu skutków prawnych tylko aktywne zachowanie uprawnionych do głosowania⁴⁷.

V. UCHYBIENIA PRZY PODEJMOWANIU UCHWAŁY

Istotną nowość stanowią przepisy Projektu odnoszące się do ważności uchwał.

Artykuł 83 § 1 Projektu stanowi, że „jeżeli uchybienia przy podejmowaniu uchwały nie miały wpływu na jej podjęcie, uchwała jest ważna”. Ponadto w Projekcie stwierdza się, że „uchwała podjęta z udziałem osób nieuprawnionych do głosowania jest ważna, jeżeli zostały spełnione wymogi dla jej podjęcia bez uwzględnienia obecności lub głosów tych osób” (art. 83 § 2).

1. UCHYBIENIA FORMALNE I MATERIALNE

Artykuł 83 § 1 Projektu, posługując się sformułowaniem „uchybienia przy podejmowaniu uchwały”, odwołuje się do utrwalonego w doktrynie i orzecznictwie podziału na materialne i formalne podstawy wzruszania uchwał⁴⁸.

Na gruncie kodeksu spółek handlowych powszechnie przyjmuje się, że sprzeczność z prawem uchwał wspólników (art. 252 i 425 k.s.h.) może odnosić się do treści uchwały (np. uchwała zarządzająca wypłatę zysku, pomimo że sprawozdanie finansowe go nie wykazało; art. 191 § 1 k.s.h.), jak i uchybień związanych z procesem podejmowania uchwały (np. uchybienia dotyczące sposobu zwoływania i obradowania zgromadzenia wspólników/walnego zgromadzenia akcjonariuszy oraz trybu podejmowania uchwał)⁴⁹. Podstawę powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały może stanowić zatem zarówno sprzeczność z ustawą jej treści, jak i naruszenie formalnych przesłanek podjęcia uchwały⁵⁰.

Naruszenie norm związanych z podejmowaniem uchwał stanowi częstą przyczynę prób podważania aktu woli wspólników, mając nierzadko wpływ na ważność (dalszych) czynności prawnych spółki. Wpływ uchybień przy podejmowaniu uchwał wspólników spółek kapitałowych na ich ważność jest także przedmiotem komentarzy w piśmiennictwie i licznych rozstrzygnięć judykatury⁵¹.

⁴⁷ Por. A. Kidyba: *Komentarz bieżący do art. 4 kodeksu spółek handlowych* (Dz.U.00.94.1037), stan prawny: 30 marca 2011 r. (komentarz LEX/el. 2011).

⁴⁸ Por. J. Bieniak (w:) *Kodeks spółek handlowych. Komentarz, op. cit.*, 2011, komentarz do art. 252 k.s.h.

⁴⁹ Wyrok SN z dnia 9 września 2010 r., I CSK 530/09.

⁵⁰ Tak J. Bieniak (w:) *Kodeks spółek..., op. cit.*, komentarz do art. 252 k.s.h.

⁵¹ Por. orzecznictwo cytowane w przyp. 52.

2. KRYTERIUM ISTOTNOŚCI UCHYBIENIA FORMALNEGO

Istotę wątpliwości powstających w szczególności na gruncie dotychczasowych regulacji kodeksu spółek handlowych (art. 252 i 425 k.s.h. oraz art. 58 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h.), a które, jak należy sądzić, rozstrzygnąć miał Projekt poprzez wprowadzenie przepisu art. 83 § 1, można sprowadzić do pytania, czy przy ocenie ważności uchwał zasadne i uprawnione jest branie pod uwagę dodatkowej przesłanki w postaci istotności naruszenia przepisów prawa.

Pogląd odmawiający racji bytu pozytywnej odpowiedzi na to pytanie opiera się przede wszystkim na literalnym brzmieniu przepisów obowiązujących (w tym kodeksu spółek handlowych), które nie wprowadzają (przynajmniej nie wprost) kryterium pozwalającego na rozróżnianie wagi uchybień.

Projekt wprowadza normatywną podstawę wyróżniania kryterium istotności i w art. 83 § 1 opisuje ją jako wpływ uchybienia na podjęcie uchwały.

Zauważyć należy, że § 2 art. 83 stanowi swoiste *superfluum* wobec regulacji zawartej w § 1 tego przepisu. Wydaje się, że także gdyby pominąć projektowany przepis § 2 art. 83, uchwała podjęta z udziałem osób nieuprawnionych do głosowania byłaby ważna, jeżeli zostały spełnione wymogi do jej podjęcia bez uwzględnienia obecności lub głosów tych osób.

Zapewne wobec szczególnie surowo ocenianych w piśmiennictwie i orzecznictwie skutków udziału w zgromadzeniu osób nieuprawnionych autorzy Projektu chcieli zaakcentować, że także w takich przypadkach uchwała pozostaje ważna, jeśli uchybienia nie miały wpływu na jej podjęcie.

Regulacja Projektu, odwołując się do uchybień „przy podejmowaniu uchwały”, odnosi się do naruszeń formalnych, dotyczących reguł podejmowania uchwał, takich jak zasady zwoływania zgromadzeń wspólników, dopuszczanie podmiotów uprawnionych do udziału w zgromadzeniu, odpowiednia większość głosów, quorum itp.

Dotychczasowe orzecznictwo, choć wyróżnia uchybienia formalne i materialne, to w niejednolity sposób określa kryterium relewantności tych pierwszych.

Najczęściej sądy wskazują, że uchybienia formalne mogą stanowić skuteczną podstawę stwierdzenia nieważności uchwały, jeśli mają wpływ na jej treść⁵². W nie-

⁵² Wyrok SN z dnia 9 marca 1984 r., I CR 47/84, OSNCP 1984, nr 10, poz. 182 (uchybienia natury formalnej, które miały miejsce przy podjęciu uchwały przez walne zgromadzenie spółdzielni, uzasadniają uchylenie tej uchwały, jeżeli miały lub mogły mieć wpływ na jej istotną treść); wyrok SN z dnia 8 grudnia 1998 r., I CKN 243/98, OSNC 1999, nr 6, poz. 116 (uchylenie uchwały może nastąpić tylko wtedy, gdyby zostało wykazane, że uchybienie terminowi wpłynęło na jej treść); wyrok SN z dnia 26 maja 1999 r., III CKN 261/98, OSNC 2000, nr 1, poz. 7 (nie każde uchybienie formalne daje podstawę do uchylenia uchwały, lecz tylko takie, które wpływa na jej treść); wyrok SN z dnia 16 marca 2005 r., III CK 477/04, Wokanda 2005, nr 7–8, poz. 15; wyrok SN z dnia 16 lutego 2005 r., III CK 296/04, OSNC 2006, nr 2, poz. 31 (podstawą żądania stwierdzenia nieważności uchwał walnego zgromadzenia akcjonariuszy mogą być także uchybienia formalne zaistniałe przed podjęciem uchwał, które wywarły wpływ na ich treść); wyrok SN z dnia 28 listopada 2007 r., V CSK 285/7, LEX nr 623846 (uchybienia natury formalnej przy podejmowaniu uchwały mogą prowadzić do jej nieważności, jeśli mają wpływ na jej treść); wyrok SN z dnia 26 marca 2009 r., I CSK 253/08 (uchybienia formalne, takie jak wadliwe zwołanie zgromadzenia, także w stadium

których orzeczeniach rozważa się wpływ uchybień przy podejmowaniu uchwały „na podjęcie lub treść uchwały” bądź „na treść uchwały lub wynik jej głosowania”⁵³.

Wydaje się, że różnice w formułowaniu kryterium relewantności nie wynikają z odmiennej oceny istoty sprawy i mają przede wszystkim znaczenie semantyczne. W gruncie rzeczy chodzi o to, czy uchybienia formalne, jakie miały miejsce przy podejmowaniu uchwały, wypaczyły efekt głosowania, czy wpłynęły na rezultat procesu uchwałodawczego. Mimo częściowo różnych pojęć, jakimi posługują się judykatura oraz Projekt, należy uznać, że nie wprowadzają one różnych kryteriów istotności uchybień. Wpływ na wynik głosowania powinien być bowiem rozumiany jako wpływ na przyjęcie bądź odrzucenie uchwały o określonej treści (osiągnięcie wymaganej dla podjęcia uchwały większości głosów). Wpływ na podjęcie uchwały oznacza więc wpływ na określoną jej treść, a zatem zarazem na wynik głosowania.

Rozstrzygnięcie Projektu koresponduje z przeważającym stanowiskiem judykatury opowiadającym się za koniecznością mniej rygorystycznego traktowania uchybień przy podejmowaniu uchwał, jeśli nie miały one wpływu na ich podjęcie⁵⁴.

W procesie podejmowania uchwały wyróżnić można kolejne etapy⁵⁵. Faza przygotowawcza obejmuje sformułowanie problemu, którego dotyczyć ma przyszła

poprzedzającym podjęcie uchwały, mogą być skuteczną podstawą żądania stwierdzenia nieważności uchwały tylko wówczas, jeśli wywarły wpływ na jej treść); także: wyrok SA w Poznaniu z dnia 24 marca 2010 r., I ACa 200/10; wyrok SN z dnia 24 czerwca 2009 r., I CSK 510/08 oraz wyrok SN z dnia 5 lipca 2007 r., II CSK 163/07, OSNC 2008, nr 9, poz. 104.

⁵³ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 6 listopada 2007 r., I ACa 884/07; także wyrok SA w Poznaniu z dnia 23 lutego 2010 r., I ACa 86/10, jako kryterium istotności uchybienia przyjęto jego wpływ na wynik głosowania w orzeczeniach: wyrok SN z dnia 12 grudnia 1973 r., II CR 686/73; wyrok SN z dnia 17 października 2007 r., II CSK 248/07.

⁵⁴ Por. wyrok SN z dnia 28 maja 1991 r., I CR 410/90, Lex Temida 78218 (zgromadzenie zwołane przez „kadłubowy” zarząd); wyrok SN z dnia 9 października 1972 r., II CR 171/72, OSNCP 1973, nr 7–8, poz. 135 (brak wymaganej większości głosów i sfalszowanie protokołu); wyrok SN z dnia 14 kwietnia 1992 r., I CRN 38/92, OSNCP 1993, nr 3, poz. 45 (uchwała podjęta przez osoby niebędące współnikami); wyrok SA w Białymstoku z dnia 19 marca 1996 r., I ACr 64/96, OSAiSN 1997, nr 9, poz. 48 (brak protokołu w formie aktu notarialnego); wyrok SN z dnia 13 marca 1998 r., I CKN 563/97, PPH 1999, nr 5, s. 47 (uchwała podjęta w razie braku kworum); wyrok SN z dnia 7 września 1993 r., II CRN 60/94, PPH 1994, nr 5, s. 27 z krytyczną glosą E. Płonki, OSP 1994, z. 7–8, poz. 143 (nieistnienie uchwały, która nie była objęta porządkiem obrad); wyrok SN z dnia 9 października 1972 r., II CR 171/72, OSNCP 1973, poz. 135 (uchwałę walnego zgromadzenia spółdzielni, która zapadła wskutek sfalszowania wyniku głosowania, sąd uznał za bezskuteczną); wyrok SN z dnia 10 marca 2005 r., III CK 477/04, Wokanda 2005, nr 7–8, s. 15 — sąd orzekł, że w razie naruszenia przepisów o zwoływaniu zgromadzeń (tzw. uchybień formalnych) stwierdzenie nieważności uchwały można orzec tylko w razie, gdy takie naruszenia „wywarły” wpływ na treść uchwały. Odmienne jednak: wyrok SA w Katowicach z dnia 15 listopada 1996 r., I ACr 598/96, OSA 1998, z. 7–8, poz. 29 (jeżeli zwołanie zgromadzenia współników nastąpiło przez zarząd niemający składu odpowiadającego statutowi, to zgodnie z oceną sądu nie było to zgromadzenie władne podejmować jakiejkolwiek uchwały); orzeczenie SN z dnia 16 lutego 2005 r., III CK 296/04, Biuletyn SN 2005, nr 6, s. 11 (akty uchwalone przez zgromadzenie zwołane przez zarząd niemający składu odpowiadającego statutowi albo z pominięciem jednego z członków są bezskuteczne i muszą być traktowane jako nieistniejące) oraz orzeczenie SN z dnia 28 maja 1991 r., I C 410/90, a także wyrok SA w Warszawie z dnia 24 marca 2009 r., VI ACa 1560/08, Przegląd Sądowy 2010, nr 5, s. 5 (zwołanie zgromadzenia współników przez zarząd niemający składu odpowiadającego statutowi albo pominięcie jednego z członków powoduje, że takie zgromadzenie nie jest uprawnione do podejmowania jakichkolwiek uchwał).

⁵⁵ Por. P. Antoszek: *Cywilnoprawny charakter...*, *op. cit.*, s. 60 i n.

uchwałą, a więc określenie celu działania oraz jego zgodności z zakresem kompetencji organu.

Do fazy przygotowawczej zaliczyć należy też ustalenie możliwości osiągnięcia proponowanego celu, przyjęcie jednego ze sposobów realizacji zaplanowanego skutku, który w formie wniosku — propozycji treści uchwały poddany zostanie pod głosowanie, a także obrady nad tym wnioskiem.

Głosowanie rozpoczyna fazę właściwą (proces uchwałodawczy *sensu stricto*). Należą do niego również: zliczenie głosów, które następuje na podstawie przyjętych reguł majoryzacji, i wreszcie sama uchwała jako decyzja organu kolegialnego co do przedstawionej propozycji podjęcia uchwały o określonej treści.

System prawny wymaga czasem zachowania dodatkowych formalności w związku z podjęciem uchwały, takich jak: zaprotokołowanie, ogłoszenie czy też wpis do rejestru.

Żadne z tych działań nie zalicza się już do fazy właściwej podejmowania uchwały (procesu uchwałodawczego *sensu stricto*), nawet jeśli niektóre z wymienionych działań stanowiąc będą konstytutywny element uchwały jako czynności prawnej.

Uchybienia o charakterze formalnym mogą dotyczyć różnych etapów procesu uchwałodawczego. W szczególności wadliwości mogą wystąpić w stadium poprzedzającym głosowanie nad uchwałą albo zachodzić w trakcie samego głosowania, ale też mogą mieć miejsce po powzięciu uchwały. Należy uznać, że analizowany przepis Projektu mimo mogącego budzić wątpliwości sformułowania „uchybienia przy podejmowaniu uchwały” odnosi się do wszystkich uchybień formalnych, do których może dojść w fazie przygotowawczej oraz fazie właściwej procesu uchwałodawczego, a nawet przy dokonywaniu dodatkowych formalności związanych z podjęciem uchwały, takich jak zaprotokołowanie, ogłoszenie czy rejestracja uchwały.

Kryterium wpływu na podjęcie uchwały zachowuje zatem znaczenie niezależnie od tego, na jakim etapie procesu uchwałodawczego uchybienie nastąpiło.

Z tego punktu widzenia należy z uwzględnieniem tych samych kryteriów oceniać wpływ na ważność podjętej uchwały zarówno takich uchybień jak na przykład brak stwierdzenia przez przewodniczącego zdolności do podejmowania uchwały lub prawidłowości zwołania, jak i brak podpisu przewodniczącego. Można przy tym wyrazić uwagę ogólną, że o ile uchybienia na etapie zwoływania posiedzenia wspólników, które naruszają statut lub przepisy prawa, mogą potencjalnie wpływać na treść uchwały, o tyle jest to już mniej prawdopodobne po jej podjęciu. Przesłanką zaistnienia uchwały nie jest ani stwierdzenie tego faktu przez kogokolwiek, ani jej zaprotokołowanie. O tym, czy uchwała istnieje, przesądza złożenie oświadczeń woli i rzeczywisty wynik głosowania.

Uchwała zostaje podjęta o treści zgodnej ze stanowiącymi wymaganą większość oświadczeniami woli (głosami) piastunów organu, a błędne jej zaprotokołowanie jako podjętej albo niezaprotokołowanie nie może wpływać na jej ostateczny byt prawny.

Jak podkreśla się w literaturze, uznanie, że uchwała nieznajdująca odzwierciedlenia w protokole nie istnieje, prowadziłyby do niedających się zaakceptować rozbieżności w ocenie wpływu różnych sytuacji faktycznych na skuteczność uchwały⁵⁶.

Stwierdzenie w protokole przez przewodniczącego zgromadzenia zdolności do podejmowania uchwał i prawidłowości zwołania ma charakter deklaracyjny, a nie konstytutywny, dla ważnego podjęcia uchwały. Oświadczenia te wskazują tylko na fakt zachowania wymogów procedury uchwałodawczej, które mają zwiększyć bezpieczeństwo ukonstytuowania się woli spółki. O tym, czy uchwała zostaje ważnie podjęta i jaką ma treść, nie może rozstrzygać podmiot odpowiedzialny za formalną stronę procesu uchwałodawczego, lecz piastuni organu osoby prawnej⁵⁷. Ustalenie, czy czynność prawna (uchwała) została dokonana, musi się opierać na treści oświadczeń woli, a nie mających stanowić ich emanację stwierdzeniach zawartych w protokole⁵⁸. Uchwałę spółki współtworzą oświadczenia woli piastunów zgromadzenia wspólników w tym sensie, że „to oświadczenie woli jest istotne, a nie jego formalne potwierdzenie”⁵⁹.

Wpływ wskazanych uchybień na ważność uchwały, ze względu na ich następczy i tylko porządkowy, dowodowy charakter, powinien być uznawany raczej wyjątkowo, gdy uchybienie jest istotne, to znaczy miało wpływ na podjęcie uchwały.

Należy więc sformułować dyrektywę bardziej rygorystycznej oceny uchybień związanych z formalnościami mającymi miejsce w fazie przygotowawczej podejmowania uchwał (zawiadomienia wspólników) niż podczas ich utrwalania (protokołowania). Z natury rzeczy prawdopodobieństwo wpływu na podjęcie uchwały o określonej treści działań poprzedzających głosowanie, takich jak niedopuszczenie wspólnika do uczestniczenia w zgromadzeniu, jest większe niż czynności następujących po wyrażeniu woli przez wspólników. W każdym przypadku należy jednak badać *in casu* rzeczywisty wpływ uchybienia na wynik głosowania.

Regulacje Projektu zasadnie opierają się na założeniu, że rażące naruszenie przepisów prawa materialnego dotyczące treści uchwały nie może rodzić co do zasady takich samych konsekwencji jak uchybienia wynikające z naruszenia przepisów proceduralnych. Naruszenie przepisów natury porządkowej może skutkować stwierdzeniem nieważności uchwały, tylko jeśli miało wpływ na jej podjęcie⁶⁰.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ A. Kidyba: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, LEX 2008, wyd. 6, komentarz do art. 222 k.s.h.

⁵⁸ *Ibidem*. A. Kidyba trafnie stwierdza, że: „O tym, czy uchwała została podjęta, czy nie, nie decydują jakiegokolwiek czynniki subiektywne i formalne, tylko liczba głosów oddanych za uchwałą oraz przepisy regulujące stosowną większość potrzebną do jej podjęcia”.

⁵⁹ *Ibidem*. Na taki sposób oceny skutków braku zaprotokołowania lub wadliwego zaprotokołowania uchwały wskazują także dotychczasowe orzeczenia sądów dotyczące uchybień formalnych zaistniałych przy podejmowaniu uchwały zebrania przedstawicieli spółdzielni. Zarówno Sąd Okręgowy, jak i Sąd Apelacyjny, których orzeczenia omawiane są w wyroku SN z dnia 23 października 2002 r., II CKN 964/00, uznały, że uchybienia formalne nie stanowią podstawy stwierdzenia nieważności uchwały, skoro nie miały one wpływu na jej treść.

⁶⁰ S. Soltysiński: *Nieważne i wrzuszalne uchwały zgromadzeń spółek kapitalowych*, PPH 2006, nr 1, s. 8; wyrok SN z dnia 9 marca 1984 r., I CR47/84, OSNCP 1984, nr 10, poz. 182. W niniejszym artykule zamiennie

3. REGULACJA PROJEKTU A DWIE KATEGORIE POWÓDZTW OKREŚLONE W KODEKSIE SPÓŁEK HANDLOWYCH

Kodeks spółek handlowych wskazuje na dwie kategorie powództw zaskarżających uchwały: powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały (art. 252 i 425 k.s.h.) oraz powództwo o uchylenie uchwały (art. 249 oraz art. 422 § 1 k.s.h.). Przesłanką pierwszego z nich jest sprzeczność uchwały z ustawą. Podstawą drugiego powództwa może być sprzeczność uchwały z umową spółki bądź dobrymi obyczajami i godzenie w interesy spółki lub podjęcie uchwały w celu pokrzywdzenia współnika. Odmienne od przepisów kodeksu spółek handlowych, Projekt nie określa dwóch kategorii wadliwości uchwał i nie odnosi się wprost do dwóch podstaw zaskarżania uchwał wymienionych w kodeksie spółek handlowych. Regulacja Projektu posługuje się tylko pojęciem uchybień przy podejmowaniu uchwały i określa ich wpływ na ważność uchwały.

W moim przekonaniu Projekt nie narusza jednak dualistycznego systemu sankcji przewidzianych w kodeksie spółek handlowych. *Ratio* przepisu Projektu nie jest całościowa regulacja możliwych wadliwości uchwał ani określanie sankcji w przypadku ich wystąpienia. Celem przepisu art. 83 Projektu jest wyłącznie określenie wpływu uchybień przy podejmowaniu uchwały na jej skuteczność poprzez wprowadzenie kryterium określania istotności tych uchybień. Kryterium to zostało już zresztą wypracowane przez judykaturę, a przepis Projektu stanowi potwierdzenie trafności dotychczasowej linii orzeczniczej i tworzy dla niej podstawę normatywną.

Regulacja Projektu odnosi się tylko do skutków naruszenia przepisów prawa przez uchwałę, nie eliminując możliwych innych naruszeń, jak choćby sprzeczności ze statutem. Skutki tych naruszeń określa (w przypadku uchwał współników spółek kapitałowych) kodeks spółek handlowych.

VI. OCENA I SKUTKI REGULACJI PROJEKTU

Przepis Projektu określający, że uchwała jest ważna, jeśli uchybienia przy jej podejmowaniu nie miały wpływu na jej podjęcie, zasługuje na aprobatę. Trafne wydaje się wyróżnienie przez przepisy Projektu (art. 83 § 1 Projektu) uchybień niemających wpływu na ważność uchwały oraz (*a contrario*) mających taki wpływ, czyli wprowadzenie swego rodzaju kryterium istotności uchybień przy podejmowaniu uchwały. Wskazany przepis Projektu usuwałby podstawowe zastrzeżenie zgłaszane *de lege lata* wobec stosowanego przez judykaturę kryterium istotności uchy-

posługuję się pojęciem nieważności bądź nieistnienia uchwały, nie wdając się w spór co do zasadności posługiwania się pojęciem czynności prawnej (uchwały) nieistniejącej.

bień, odnoszące się do braku podstawy normatywnej. Jednocześnie przepisy Projektu, wprowadzając rozróżnienie na uchybienia istotne i nieistotne, realizowałyby ujęty w wielu przepisach kodeksu spółek handlowych cel, jakim jest ograniczenie podważania uchwał, oraz sprzyjałyby bezpieczeństwu obrotu prawnego i stabilizacji stosunków korporacyjnych.

Jak wykazano wyżej, przepis art. 83 Projektu znajduje także wsparcie w przeważającym stanowisku wyrażanym w dotychczasowym orzecznictwie. Przeciwną opinię, że każde uchybienie przy podejmowaniu uchwały stanowi podstawę stwierdzenia jej nieważności, uznać należy za zbyt rygorystyczną.

Zasadnie więc w Projekcie przyjęto regulację odwołującą się do uchwały jako czynności prawnej oraz do oceny jej ważności w świetle uchybień istotnych dla podjęcia uchwały⁶¹. Uchybienie musi mieć rzeczywisty wpływ na ukształtowanie aktu woli, aby mogło skutkować nieważnością uchwały.

Wskazać można wiele przykładów uchybień przy podejmowaniu uchwały, które zgodnie z postanowieniami Projektu nie dadzą podstaw do jej uchylenia.

Jeśli głos wspólnika bezzasadnie niedopuszczonego do udziału w posiedzeniu (niezawiadomionego) lub głosującego pod wpływem błędu i tak nie wpłynąłby na wynik głosowania, uchybienie nie będzie rzutowało na skuteczność prawną uchwały.

Bez znaczenia dla bytu prawnego uchwały pozostanie także wadliwe zwołanie zgromadzenia, jeżeli wszyscy wspólnicy stawili się i nikt z nich nie zgłosił sprzeciwu co do odbycia posiedzenia. Ponadto nie będzie oznaczać nieważności uchwał zwołanie zgromadzenia przez członków zarządu bez uchwały tego organu, jeśli nie miało ono wpływu na obecność wspólników na posiedzeniu, a także błędne niedopuszczenie wspólnika do udziału w głosowaniu, jeżeli dysponował on nieznaczną liczbą głosów i nie mógł wpłynąć na rezultat głosowania⁶².

Wzięcie udziału w głosowaniu nad wnioskiem przez osoby nieuprawnione samo przez się także nie będzie na podstawie unormowań Projektu przyczyną nieważności uchwały⁶³.

Podobnie, wspólnik obecny na zgromadzeniu nie może skutecznie zaskarżyć uchwały na tej podstawie, że mu zawiadomienia nie doręczono lub doręczono za późno, jeśli mimo tego wziął udział w zgromadzeniu⁶⁴.

Nie będzie stanowiło podstawy stwierdzenia nieważności uchwały nieobjęcie danej sprawy porządkiem obrad (nieumieszczenie w zaproszeniu na zgromadzenie),

⁶¹ Podobne stanowisko w literaturze (choć nie w odniesieniu do Projektu i jeszcze na gruncie kodeksu handlowego): E. Marszałkowska-Krześ: *Skuteczność uchwał wspólników w spółce z o.o.*, PPH 1998, nr 8, s. 34; T. Dziurzyński (w:) *Kodeks handlowy. Komentarz*, pod red. T. Dziurzyńskiego, Z. Fenichela, M. Honzatk, Łódź 1992, s. 266.

⁶² W tym ostatnim przypadku może okazać się konieczne poddanie dodatkowej ocenie, czy poprzez samo uczestnictwo w zgromadzeniu (np. przekonując innych wspólników do swojego stanowiska) wspólnik nie wpłynął na treść uchwał. Por. J. Namitkiewicz: *Spółka akcyjna*, Encyklopedia Powszechna Prawa, t. IV, s. 2375.

⁶³ Tak też wyrok SN z dnia 12 grudnia 1973 r., II CR 686/73, OSP 1975, z. 5, poz. 102.

⁶⁴ Tak M. Allerhand: *Kodeks handlowy, komentarz*, Lwów 1935, s. 382.

gdy umieszczenie danej sprawy w porządku obrad nie zmieniłoby wyników głosowania, a także gdy podjęcie uchwały było niezbędne z punktu widzenia ochrony interesów spółki, co powinno uzyskać pierwszeństwo przed ochroną formalnych reguł procesu kształtowania się decyzji zgromadzenia⁶⁵.

Na podstawie przepisów Projektu nie byłyby też co do zasady możliwe uznanie nieważności uchwał podjętych przez zwyczajne zgromadzenie wspólników zwołane po terminie sześciu miesięcy liczonych od końca roku obrotowego, o którym mowa w art. 231 § 1 k.s.h. Zastosowanie takiej sankcji byłoby możliwe tylko w sytuacji, gdy naruszenie przepisu ustawy miało wpływ na treść uchwały⁶⁶.

Podobnie, na podstawie przepisów Projektu, uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli przez głosującego pociągałoby za sobą ten rezultat, że jego głos nie liczyłby się przy podejmowaniu uchwały. Sama uchwała nie byłaby jednak „automatycznie” nieważna z powodu wadliwości oświadczenia woli głosującego⁶⁷.

W każdym z wymienionych przypadków istotne byłoby więc ustalenie, jak pojedynczy członkowie zgromadzenia wspólników głosowali w sprawie uchwały i na podstawie przyjętych zasad majoryzacji określenie, czy i jakiej treści uchwała została podjęta, a także stwierdzenie, czy uchybienie nie wypaczyło wyniku głosowania.

To, czy nieważny głos spowoduje nieważność uchwały, zależy ma, zgodnie z Projektem, od tego, jaki głos ten miał wpływ na powzięcie decyzji zespołu osób, a tym samym na wynik głosowania. Wadliwość głosu oddanego przez członka organu będzie więc rzutowała na uchwałę o tyle, o ile miała wpływ na osiągnięcie odpowiedniej większości⁶⁸.

Artykuł 83 Projektu rozstrzyga doniosłe i sporne w doktrynie i orzecznictwie zagadnienie wpływu uchybień przy podejmowaniu uchwały na jej ważność.

Należy podzielić wyrażone w omawianym przepisie stanowisko, że naruszenia w procesie podejmowania uchwały nie powinny być traktowane w sposób nadmiernie rygorystyczny. Uchybienia jedynie wówczas będą uzasadniały nieważność

⁶⁵ Tak E. Płonka: *Glosa do wyroku SN z dnia 7 września 1993 r., II CRN 60/93*, OSP 1994, z. 7–8, poz. 143, s. 372.

⁶⁶ Odmienne, ale na podstawie obowiązujących przepisów kodeksu spółek handlowych: A. Kidyba: *Komentarz aktualizowany do art. 395 Kodeksu spółek handlowych*, Lex/el. 2013, który stwierdza, że w wyniku przekroczenia terminu odbycia zwyczajnego walnego zgromadzenia dochodzi „do naruszenia przepisu prawa (art. 58 k.c.), w związku z tym uchwały takie są nieważne”.

⁶⁷ Por. w piśmiennictwie: M. Piekarski: *Wpływ wad...*, *op. cit.*, s. 1604 i n.; *idem*: *Kontrola uchwał walnych zgromadzeń spółdzielni*, Nowe Prawo 1962, nr 10, s. 1286 i n.; M. Gersdorf: *Kilka uwag...*, *op. cit.*, s. 1394; *idem*: *Droga sądowa w sprawach ze spółdzielczego stosunku członkostwa*, Nowe Prawo 1962, nr 2, s. 196; K. Krzekotowska: *Charakter prawny uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni a uchylenie się od skutków prawnych wad oświadczeń woli*, Palestra 1986, z. 12, s. 44; E. Marszałkowska-Krześ: *Uchwały zgromadzeń...*, *op. cit.*, s. 78 i n.; J. Frąckowiak (w.): *Prawo handlowe. Spółki*, pod red. K. Kruczałaka, t. II, *Spółka akcyjna*, Warszawa 1996 (z aktualizacją), s. 215; S. Sołtysiński (w.): *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, pod red. S. Sołtysińskiego, A. Szajkowskiego, A. Szumańskiego, J. Szwai, Warszawa 2006, s. 43–44; S. Sołtysiński: *Czy „istnieją” uchwały „nieistniejące” zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni?*, PPH 2006, nr 2, s. 12; orzeczenie SN z dnia 14 kwietnia 1992 r., I CRN 38/92, OSNC 1993, nr 3, poz. 45; orzeczenie SN z dnia 17 maja 1960 r., CR 653/59.

⁶⁸ Por. też S. Sołtysiński: *Czy „istnieją”...*, *op. cit.*, s. 12.

uchwały, gdy wpłynęły na wynik głosowania bądź gdy nie zostały zachowane wymogi ważności ukształtowania się aktu woli spółki (np. brak umieszczenia uchwały w protokole sporządzonym przez notariusza, w wypadku gdy wymaga tego art. 255 § 3 k.s.h.). Tymczasem takie przesłanki, jak: dopuszczenie do głosowania osób nieuprawnionych bądź wyłączonych od głosowania na podstawie art. 244 k.s.h., niedopuszczenie do głosowania osób uprawnionych, przeprowadzenie głosowania jawnego zamiast tajnego (art. 247 § 2 k.s.h.), mogą w świetle postanowień Projektu stanowić skuteczną podstawę stwierdzenia nieważności uchwały jedynie wówczas, gdy zostanie wykazane, że konkretne naruszenie mogło mieć wpływ na wynik głosowania.

Uchybienia proceduralne na różnych etapach procedury uchwałodawczej, takie jak choćby wadliwość zwołania zgromadzenia, brak stwierdzenia w protokole przez przewodniczącego lub inną osobę prowadzącą posiedzenie, ile padło głosów w sprawie określonej uchwały oraz że uchwała została powzięta, czy też niepodpisanie protokołu, nie mogą prowadzić do „automatycznego” wniosku o nieważności uchwały.

Istotny jest wpływ na wynik głosowania, który „wyraża się w uzasadnionym okolicznościami faktycznymi twierdzeniu, iż uchybienie formalne spowodowało lub mogło spowodować podjęcie uchwały lub podjęcie uchwały o określonej treści”⁶⁹.

Podstawą stwierdzenia nieważności uchwały wadliwie podjętej powinno być więc zgodnie z uregulowaniami Projektu nie tylko wskazanie naruszenia prawa, lecz także wykazanie wpływu uchybienia na podjęcie uchwały. „Ustalenie związku pomiędzy wadliwością formalną uchwały a jej treścią następuje więc *in concreto*, a nie *in abstracto*”⁷⁰.

Projekt w oczywisty sposób nie rozstrzyga wszelkich wątpliwości związanych z rzeczywistym wpływem uchybień formalnych na podjęcie uchwały. Rozważenia wymaga zatem, czy mimo braku bezpośredniego wpływu uchybienia (np. bezzasadnego niedopuszczenia współnika) na wynik głosowania można skutecznie zaskarżyć uchwałę, gdyby zostało wykazane, że poprzez obecność na zgromadzeniu współnik mógłby wpłynąć na sposób głosowania przez pozostałych współników (np. gdyby ujawnił istotne informacje).

Konieczne jest zatem ocenianie uchybień *in casu* z uwzględnieniem wszelkich okoliczności sprawy. Jak wskazano wyżej, w niektórych sytuacjach rzeczywisty wpływ uchybienia proceduralnego na podjęcie aktu o określonej treści może być niełatwy do oceny. Trudno bowiem nie zgodzić się z opinią Sądu Najwyższego⁷¹, że „[...] ściśle rzecz biorąc, nie jest możliwe ustalenie, jaka byłaby treść uchwały, gdyby nie doszło do naruszenia przepisu normującego sposób jej podejmowania

⁶⁹ Z.J. Roszewski: *Glosa do wyroku SN z dnia 26 maja 1999 r., III CKN 261/98*, Prawo Spółek 2000, nr 4, s. 39.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ Por. orzeczenie SN z dnia 28 listopada 2007 r., II CSK 163/07, OSNC 2008, nr 9, poz. 104.

(treść uchwały w takiej sytuacji stanowi jedynie pewien stan hipotetyczny), w istocie chodzi tu o stwierdzenie, czy naruszenie przepisu normującego sposób podejmowania uchwały mogło mieć w okolicznościach konkretnego przypadku istotny wpływ na jej treść⁷². Ocenę wpływu uchybień formalnych we wskazanym znaczeniu pozostawić należy judykaturze. Dalej idąca ingerencja ustawodawcy w tę materię groziłaby zbędną kazuistyką. Orzecznictwo podjęło już zresztą w pewnym zakresie *de lege lata* próbę wytyczenia dyrektyw ogólnych, wskazujących, jakie naruszenia procedury uchwałodawczej mają z zasady wpływ na podjęcie uchwały o określonej treści⁷².

VII. PODSUMOWANIE

Projekt podejmuje próbę sprecyzowania charakteru prawnego uchwały, charakteru prawnego głosów oddanych w procesie jej kształtowania, wskazania podstaw prawnych jej podejmowania, a także określenia przesłanek jej ważności, a w szczególności skutków uchybień przy jej podejmowaniu. Regulacje Projektu powitać należy z aprobatą. Przede wszystkim na uznanie zasługuje już sama próba ujęcia charakteru prawnego uchwały. Istotne, także z punktu widzenia stosowania prawa, jest określenie skutków uchybień formalnych dla ważności uchwały. Dobrze, że proponowane unormowanie jest syntetyczne i unika zbędnej kazuistyki.

Trafnie przyjęto w Projekcie założenie, iż poza uchwałami stanowiącymi czynności prawne istnieją także uchwały, które nie wywołują skutków prawnych (uchwały w sensie formalnym).

W postanowieniach Projektu znalazł odbicie także pogląd, że podjęcie uchwały o określonej treści stanowi skutek prawny, do którego osiągnięcia zmierza każdy oddany podczas procesu podejmowania uchwały głos. Nie budzi sprzeciwu również regulacja art. 82 Projektu ustanawiająca bezwzględną większość głosów jako regułę dla podjęcia uchwały.

Wyrażony w Projekcie pogląd, że stwierdzeniem nieważności uchwały mogą skutkować tylko takie uchybienia, które miały wpływ na jej podjęcie, zasługuje na poparcie.

Naruszenie norm proceduralnych przy podejmowaniu uchwały może mieć wpływ na jej ważność tylko wtedy, gdy jest istotne, to znaczy gdy zaważyło na jej treści. O tym, czy uchwała zostaje podjęta, decyduje wynik głosowania ustalany w oparciu o określoną zasadę majoryzacji. Istotne jest więc, ile oddano głosów za,

⁷² Por. orzeczenie SN z dnia 28 listopada 2007 r., II CSK 163/07, OSNC 2008, nr 9, poz. 104, w którym sąd uznał, że „uchybiecie wymaganiom przewidzianym w art. 402 § 2 i art. 404 § 1 k.s.h. należy zaliczyć do tego rodzaju naruszeń proceduralnych regulacji ustawowych, które zawsze, tj. w okolicznościach każdego konkretnego przypadku, są doniosłe z punktu widzenia treści podjętej uchwały (mogły mieć istotny wpływ na treść podjętej uchwały)”.

ile przeciw, ile osób wstrzymało się od głosu oraz ile głosów jest nieważnych i czy wynik głosowania nie został wypaczony. W przypadku uchwał stanowiących czynności prawne zasadnicze znaczenie mają oświadczenia woli je konstytuujące. Projekt uwzględnia także w tym zakresie dorobek nauki prawa i stanowisko wyrażane na temat uchwał przez judykaturę.

PIOTR ANTOSZEK

SELECTED CONSEQUENCES OF REGULATION
OF RESOLUTIONS IN THE DRAFT CIVIL CODE

S u m m a r y

The article discusses the regulation of resolutions in the draft of the First Book of the Civil Code published in October 2008 by the Commission for the Codification of the Civil Law established under auspices of the Ministry of Justice. The article discusses in particular the proposals provided for in the draft concerning the legal character of a resolution and the legal character of votes cast in the process of its adoption. In addition, the article discusses the draft proposal for the legal grounds for adoption of a resolution and prerequisites for its validity. A significant part of the article is devoted to issue of consequences of flaws in the process of adoption of a resolution contained in the draft. The author pays special attention to draft proposal that a resolution can be found to be invalid because of the flaws that occurred during its adoption only if those flaws had impact on its final content. The draft regulation is evaluated on the basis of the current doctrine and jurisprudence.

